

Секція 4: Технології професійної орієнтації

Семеніхіна О. В.,
доктор педагогічних наук,
завідувач кафедри інформатики,
Безуглий Д. С.,
аспірант кафедри інформатики,
Білошапка Н. М.,
аспірант кафедри інформатики,
Стома В.
аспірант кафедри інформатики

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
м. Суми, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ КОМП'ЮТЕРНОЇ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ ЯК ШЛЯХ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Розвиток інформаційного суспільства активно впливає на сферу освіти, обумовлює появу трендів використання технологій електронного, змішаного і мобільного навчання. Останні у своїй основі використовують електронні освітні ресурси, під якими розуміємо наукові, навчальні або інформаційні матеріали, що представлені в електронному вигляді, розміщуються на певних носіях даних або в комп'ютерній мережі і відтворюються задля забезпечення підвищення якості подання навчального матеріалу.

Серед таких засобів окремою групою ми виділяємо засоби комп'ютерної візуалізації (ЗКВ), до яких відносимо програмні засоби, технічні можливості і функціонал яких спрямовані на створення зображень, анімацій, презентацій або відеофайлів, які несуть у собі смислове візуальне навантаження з подальшою можливістю демонстрації, перенесення на інші носії, розповсюдження у мережі та хмарних сховищах. Такі засоби орієнтовані на розробку, у тому числі, когнітивних моделей знань. Розробка останніх не є тривіальною.

Вивчення результатів досліджень, присвячених підготовці вчителя унаочнювати, візуалізувати навчальний матеріал, використовувати когнітивно-візуальні підходи у навчанні, частково розв'язана нами у роботах [1, 2, 3, 4]. Разом з тим відкритими до вирішення бачимо завдання у контексті підготовки вчителів математики, фізики, інформатики, серед яких:

- класифікації програмних засобів, де передбачено можливість розробки візуальних моделей знань;
- визначення форм візуалізації для побудови когнітивних моделей знань;
- розробка авторського спецкурсу з навчання будувати когнітивні моделі знань майбутніх вчителів математики, фізики, інформатики.

Коротко зупинимося на результатах по кожному напрямку.

1. Класифікацію ПЗ в галузі навчання математики запропоновано у [3]. Для підготовки вчителя фізики нами класифіковано існуюче ПЗ за способами моделювання фізичних процесів:

- віртуальні лабораторії, де можливе моделювання експерименту без безпосереднього контакту з реальним обладнанням. До таких належать Proteus [5] (Labcenter Electronics, Великобританія), NI Multisim [6] (National Instruments США) та подібні. Ці ПЗ дозволяють створювати електричні схеми, змінювати параметри компонентів, моделювати аналогові, цифрові та аналогово-цифрові пристрої;
- цифрові лабораторії, які передбачають опрацювання сигналів у цифровому форматі і в реальному часі із забезпеченням точності кількісних вимірювань. До таких відноситься цифрова лабораторія «Архімед» [7] та подібні до неї;
- інтерактивні додатки, де передбачено можливість створення авторських фізичних моделей. До таких у галузі навчання фізики відносимо Interactive Physics [8] – інтерактивний двовимірний емулятор фізичного

світу, а також Macromedia Flash [9] – потужний засіб для створення анімованих моделей на базі векторної графіки;

- системи комп'ютерної математики для побудови математичних моделей фізичних процесів. До таких належать: MatLab [10], MathCad [11], Mathematica [12].

Наведена класифікація ПЗ для підтримки навчання фізики не охоплює усі засоби побудови візуальних моделей знань. Тому нами досліджується додатково напрям щодо визначення форм візуалізації взагалі.

2. Візуалізувати навчальний матеріал можна у різний спосіб, зокрема, через:

- таблиці – це структуровані одиниці інформації, що містять у собі перелік статистичних чи інших даних. Дані розташовуються у певному порядку і групуються за рядками та стовпчиками. Таблиці бувають простими і багатовимірними;
- діаграми, схеми – це малюнки, які у графічному вигляді відображають співвідношення між порівнюваними величинами, зокрема, за допомогою конкретних геометричних фігур. Серед типів діаграм розрізняють стовпчикові, лінійчаті, секторні, діаграми Венна, гістограми, діаграми з областями, точкові, біржові, поверхневі, кільцеві, бульбашкові, пелюсткові, картодіаграми тощо;
- графіки – в загальному розумінні являють собою зображення залежності (кількісної) певних величин;
- моделі (динамічні та інші) – представлення певного предмета, процесу, пристрою, концепції або явища у спрощеному вигляді, але з фіксацією їх визначальних характеристик;
- інтерактивні аплети – це несамостійні компоненти певного ПЗ, які можна використати в контексті іншого ПЗ. Вони, як правило, виконують одну вузьку задачу і містять функцію інтерактивності;

- інтелект-карти – спосіб зображення процесу загального системного мислення за допомогою радіальних схем. Також може розглядатися як зручна техніка альтернативного запису.

3. Використання таких форм візуалізації у професійній діяльності вчителя – запорука успіху сучасного навчання, а тому у підготовці майбутніх учителів ми започаткували спецкурс «Засоби комп'ютерної візуалізації у професійній діяльності вчителя» (надалі Спецкурс), який проходить апробацію на базі фізико-математичного факультету СумДПУ імені А. С. Макаренка.

Основна мета Спецкурсу: сформувати в майбутніх учителів вміння використовувати ЗКВ у професійній діяльності.

У своїх науково-методичних пошуках ми керуємося тезою: вміння використовувати ЗКВ будуть сформованими, якщо майбутній учитель набуде: умінь візуалізувати навчальний матеріал у різних формах, у різний спосіб; умінь моделювати навчальні об'єкти (математичні, фізичні тощо) за допомогою ЗКВ; умінь аналізувати власні візуальні моделі, раціонально використовуючи наявний комп'ютерний інструментарій ЗКВ для здійснення професійної діяльності.

Спецкурс обсягом 3 кредити (90 годин, з них 30 годин аудиторних) складається з двох модулів і вивчається на четвертому курсі. Перший модуль присвячено вивченню форм і прийомів візуалізації, програм для реалізації майндмепінгу при побудові інтелект-карт, середовищ інфографіки, а також предметно орієнтованих програм (зокрема, у галузі математики, фізики, інформатики) [3]. Фактично перший модуль стосується вивчення спеціалізованого програмного забезпечення в галузі візуалізації і формування умінь розробляти візуальні моделі знань. Другий модуль присвячено методичним особливостям використання таких моделей знань у навчальному процесі.

Одержані результати підтверджують ефективність як розробленого спецкурсу, так і обраних шляхів формування умінь будувати когнітивні моделі знань.

Як показує наше дослідження, проблема підготовки такого вчителя потребує вирішення і у частині розробки відповідних педагогічних моделей, чому й присвячені наші наукові пошуки.

Література:

1. Семеніхіна О. В., Безуглий Д. С. Необхідність формування у вчителів умінь візуалізувати предметні знання як провідна стратегія розвитку освіти в Україні. *Гірська школа Українських Карпат. Наукове фахове видання з педагогічних дисциплін*. 2017. №16. С. 51-53.
2. Безуглий Д. С. Візуалізація як сучасна стратегія навчання. *Фізико-математична освіта*. 2014. Випуск 1 (2). С. 5-11.
3. Семеніхіна О. В. Професійна готовність майбутнього вчителя математики до використання програм динамічної математики: теоретико-методичні аспекти. *Монографія*. 2016. 268 с.
4. Білошапка Н. М. Візуалізація як провідна ідея сучасного навчального процесу в умовах інформатизації світу. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. Кропивницький*. 2017. Випуск 159. С. 167-173
5. Proteus [Електронний ресурс]. Labcenter Electronics. 2016. Режим доступу до ресурсу: <http://radioshem.net/index.php?newsid=113>.
6. NI Multisim [Електронний ресурс]. National Instruments. 2017. Режим доступу до ресурсу: <http://www.ni.com/multisim/f/>.
7. Цифровая лаборатория Архимед 4.0: Физика [Электронный ресурс]. Институт новых технологий. Режим доступа: <http://www.intedu.ru/object.php?m1=3&m2=2&id=1004>
8. Interactive Physics 2005 [Електронний ресурс]. Design Simulation Technologies. 2018. Режим доступу до ресурсу: www.design-simulation.com
9. Macromedia Flash [Електронний ресурс]. Adobe Systems. 2017. Режим доступу до ресурсу: <http://soft.sibnet.ru/soft/1050-macromedia-flash-professional-v8-0/get/>
10. MatLab [Електронний ресурс]. The MathWorks. 2017. Режим доступу до ресурсу: <https://nl.mathworks.com>
11. MathCad [Електронний ресурс]. PTC, Inc. 2017. Режим доступу до ресурсу: <https://www.ptc.com/en/products/mathcad/>
12. Mathematica [Електронний ресурс]. Wolfram Research. 2017. Режим доступу до ресурсу: <http://www.wolfram.com/mathematica/>